

KÄLLKOLL

Avsnitt 6: En guide till fejkvärlden

Introduktion och arbetsblad

av Anna Klockar och Mia Vestman

KÄLLKOLL

Om serien

En serie om källkritik på nätet. Viralgranskarna Åsa Larsson och Jack Werner går tillsammans med programledarkollegan Edwin Safari igenom hur information och kommunikation fungerar i digitala medier. De går på djupet i nyhetsflödet och tittar närmare på virala snackisar. Här får du tips om hur du granskar sånt du ser på nätet och lär dig mer om psykologin och strukturen bakom digitala medier. Programserien Källkoll sänder 10 avsnitt under våren 2021. Varje avsnitt utgår från ett visst tema. De tidigare säsongerna heter *Källkoll – corona* och *Källkoll – USA-valet*.

Syfte

Skolan ska fostra medvetna samhällsmedborgare som kan och vill engagera sig i en komplex omvärld där informationsflödet når oss hela tiden och överallt - men inte alltid med tydliga avsändare eller uttalade syften. Att få våra elever att engagera sig i omvärldsfrågor är i förlängningen en demokratisk fråga. Med hjälp av Källkoll kan eleverna träna sin källkritiska förmåga genom att reflektera över och jämföra olika typer av nyheter och information. De får också kunskaper om mediers uppbyggnad, distribution och funktion.

Genom att arbeta med serien tillsammans med det här arbetsmaterialet blir vikten av medvetenhet runt nyhetsrapportering åskådliggjord för eleverna när de ställs inför olika dilemman och samhällsfrågor kopplade till nyhetsvärdering. Målet med serien är i förlängningen att bidra till en starkare tilltro till demokrati och yttrandefrihet.

Målgrupp

Serien är främst tänkt för elever i årskurs 7-9, men kan även passa för elever på gymnasiet.

Om arbetsbladet

Arbetsbladen är avsnittspecifika och innehåller diskussionsfrågor och uppgifter att arbeta enskilt eller tillsammans med, kopplade till varje episod. Uppgifterna är kopplade till de centrala frågeställningarna i programmet, med fokus på begreppsförståelse, jämförelser och olika aktiviteter.

Till varje avsnitt finns ett antal centrala begrepp. Dessa kan vara bra att diskutera innan ni ser avsnittet för att skapa förförståelse för innehållet och på så sätt skapa en gemensam ingång till avsnittet. De är också bra att använda för att repetera avsnittets centrala innehåll. I varje avsnitt finns en explainer som förklarar några av programmets centrala begrepp.

Ur Lgr11, Skolans värdegrund och uppdrag:

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet.

Kopplingar till kursplanen i samhällskunskap åk 7-9, Lgr11

Ur syftestexten:

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla:

- ståndpunkter i aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv.
- förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv och kritiskt granska hur de framställs i olika källor.

Ur centralt innehåll:

- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

Gy11, Gymnasieskolans uppdrag

”Eleverna ska också kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.”

Avsnitt 6: En guide till fejkvärlden

Om avsnittet

Det finns många olika typer av avsändare till falska påståenden på nätet. Ett sätt att bli bättre på källkritik är att lära sig känna igen de olika typerna och deras särdrag. Jack och Åsa guidar Edwin i fejkvärlden.

Dagens begrepp

- Vad innebär begreppen i rutan?
- På vilket sätt är orden och uttrycken kopplade till nyheter och sociala medier?
- Sammanfatta avsnittet med hjälp av begreppen.

fake news
propaganda
förstahandskällor
trollfabrik
viralsajt

fejksajter
påverkanskampanj
copy cat-effekt
bot-armé
scams

Dagens fundering

I avsnittet diskuterar Jack och Åsa begreppet ”fake news”. ”Bad news for fake news” verkar inte fungera som ett vinnande koncept.

- Själva begreppet ”fake news” är kasst, säger Åsa. Vad menar hon med det?
- Hur kan något bli fel på nätet trots att det bygger på en människas ärliga vittnesmål?
- Kanske dags att vara lite barnsliga – kör ett varv med viskleken!

Dagens citat

”Pengar, pengar, pengar! Det måste väl vara någon som gör det för pengar?!”

- Hur kan en person som driver en fejksida tjäna pengar på det?
- Varför skulle inte vanliga annonsörer vilja ha sin reklam på en fejksida?

Dagens explainer

Titta på explainern igen och repera på så sätt innehållet i programmet.

På nätet finns olika former av falskt innehåll. Vilket syfte kan följande avsändare ha med sitt budskap:

- vi själva
- fejsajter
- viralsajter
- bedragare
- ideologiskt motiverade
- utländsk påverkan

Dagens uppgift

Det florerar mycket information på nätet där sanningshalten är minst sagt vag.

Dags för er att plöja igenom nätet i jakten på virala klavertramp!

- Ge exempel på några inlägg som ni tydligt ser grundar sig på egna upplevelser/åsikter som sedan tagits ur sitt sammanhang och blivit virala snackisar. Vem minns inte de läskiga clownerna för några år sedan, eller den redan nu så omtvistade ”tafsardagen”?
- Hur kan inlägg, som inte är förankrade i verkligheten, vara ett hot mot samhället och vår demokrati? Motivera med hjälp av exempel.

Arbetsbladet är skapat av Anna Klockar och Mia Vestman tillsammans med UR

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iaktas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).